

zien, hoe gevaarlijk het is, wanneer de Kerk zich bewegen gaat op een terrein, dat haar door God niet is aangewezen. Aanvaardt men eenmaal het beginsel, dat de Kerk als „pilaar en vastigheid der waarheid“ op elk terrein van heel het menschelek leven, wetenschap, politieke en sociale actie enz. de beginselen heeft vast te stellen, leiding heeft te geven, controle heeft te oefenen, kortom, dat aan haar de *directieve* macht toekomt, dan moet men aan Rome volkomen gelijk geven, maar dan is het ook met elke *vrijheid* en *zelfstandigheid* gedaan.

Teestafel.

DR. J. R. SLOTEMAKER DE BRUINE. — HET GELOOF AAN GOD IN DE XXSTE EEUW. Utrecht G. J. A. Ruys 1910.

In den afgelopen winter heeft Dr. SLOTEMAKER DE BRUINE, predikant bij de Nederl. Herv. Kerk te Utrecht, in Amsterdam een reeks voordrachten gehouden over het Geloof aan God in de twintigste eeuw.

Deze voordrachten zijn te Amsterdam met, tot het einde toe, groote belangstelling aangehoord, en voor zoover ik heb kunnen nagaan, zelfs in de liberale pers, niet onwelwillend beoordeeld. Dit laatste wijst, in aanmerking genomen, dat zij zeer bealst ingingen tegen de „vrijzinnigheid“, op de degelijkheid van haar gehalte.

Het toen gesproken woord heeft de conferencier, met behoud van den lesing-vorm, later voor de pers gereed gemaakt, van „aanteekeningen“ voorzien en bij den Utrechtschen uitgever Ruys in het licht gegeven.

Dit over het ontstaan van het boek. Zijn bedoeling is niet „te preken voor de bekeerden“, maar hen, die in onze tijd hebben gebroken met het christelijk Godsgeloof, zich over dat Geloof te doen beziinnen, zoo mogelijk er voor te winnen.

Daarbij zat een geloofsoortig motief voor als een bij den heer J. ESSEN, over wiens actie, door middel van „straatprediking“, ik het verleden week had; als bij de „Tentendraging“ onzer dagen en als bij al dergelijke pogingen van positief christelijken kant om de verlorenen te redden, de verdoelden te recht te brengen, die door de kerk als instituut niet meer worden bereikt.

Alleen maar, de Utrechtsche doctor heeft getracht met zijn voordrachten een andere categorie van verlorenen en verdoelden te bereiken.

Hij richt zich tot de meer beschaafden, tot de meer ontwikkelten, tot de cultuur-menschen in enger zin onder zijn volk. Niet „buitenissig“ op straat of in een tent, maar heel binnen de perken der fatsoenlijkheid, als gold het een interessante conferencie over een onderwerp uit de literatuur of de kunst in ruimer zin, heeft onze doctor de cultuur-menschen om zich weten te verzamelen in dat gezellige, helder verlichte en goed verwarmde zaalje van „het Nat“.

Dáár heeft hij, die dames en heeren, welke „chrikkelijk veel gelezen hebben“; die onkerkeelicheit, waaronder geleerden en artiesten, gesproken over: het Geloof aan God.

En zij zijn naar hem blijven luisteren; zij hebben aan zijn woord een belangstelling geschenken, — ver boven zijn verwachting, deze *Gebildeten*.

Dit doen van SLOTEMAKER in 1909 en het succes, als ik dit woord nu eens mag gebruiken, al weet ik ook wel, dat aanvaankelijk succes nog geen blijvende zegen is, — herinnert mij aan het doen van SCHLEIERMACHER met zijn: „Reden over die Religion en die Gebildeten unter ihren Verhältnissen“ uit 1799.

Toch is, ik erken het, de analogie hier maar teer gering.

Terwijl toch de prediker der Drieëlfaligheidskerke in 1799 met zijn *REDEN* de Gebildeten voor het spinozistisch pantheïsme trachtte te winnen, wilde de Utrechtsche prediker in 1909 met zijn voordrachten de Gebildeten winnen voor het christelijk-theïsme.

Sprekend over: het Geloof aan God, heeft SLOTEMAKER zijn gehoor geen oogenblik in het onzekere gelaten wat hij verstonde onder het woord *God*. Onomwonden heeft hij het al dadelijk gezegd waar het om ging.

Zeker, „religiens“ wil de cultuur-mensch van onze tijd wel zijn en heeten. Het onverholven atheïsme telt in onze dagen, nu wij staan in het teken van de mysielk of liever van het mysticisme, weinig aanhangers meer. Maar voor God in den oorden, trouwen als, dien dit woord onder christenen gehad heeft en nog heeft, is in het denken en daardoor ook in het gevoelen van vele onzer tijdgenooten onder de Gebildeten geen plaats meer. En zoals ik zeg, SLOTEMAKER heeft dat terstond uitgesproken.

„Er is ook een algemeen religieus aandoening, iets onbelijds, een pantheïsme...“ Maar zodra wij spreken van een God, die persoon is — niet hetzelfde immers als lichaam — van een God, die zelfbewust is, die Schepper en Onderhouder wezen zou... waar is Hij dan?“ (p. 4 en 5).

Hij heeft ze gesproken over het Geloof aan God en niet, althans niet allereerst, over het Geloof in God en niet, althans niet allereerst over het geloof aan en in Christus. Iets wat, bij eenig nadenken over het publiek, dat Dr. SLOTEMAKER te Amsterdam in de NUT-ZAAL voor zich had, al een weinig bevreemdend is als dat PAULUS evenzo heeft gedaan te ATHENS op den AREOPAGUS.

Ook de Utrechtsche conferencier had, even als de Apostel, te doen met wijsgeerig, met wetenschappelijk bijgewerkte, met denkende menschen, met „intellectueelen“ en die er voor gebouwen wilden worden. Geloof nu is zeker niet alleen een zaak van het intellect; maar zullen menschen, in wier denken voor God geen plaats meer is, tot geloof in God en Christus komen, dan dient er toch eerst weer in hun gedachtenwereld plaats te komen voor het Geloof aan God.

Dit heeft SLOTEMAKER met zijn voordrachten willen en dit wil hij met zijn boek allereerst bereiken.

„Straatprediking, ik schreef het de vorige week, is niet het werk van ieder christen; ik voeg er thans aan toe, zulk een taal-prediking evenmin.“

Men moet, om aan intellectueelen voor welke, zoals SLOTEMAKER zegt „God zelf quaestus is geworden“, God te verkondigen, een christen zijn, die zelf tot de intellectueelen behoort; die zelf staat midden in de ideale cultuur van onzen tijd; die genoegzaam wijsgeerig is gevormd om den hand der wetenschappen te zien en ook genoegzaam zelfstandig denker is om op deze ideale cultuur van onzen tijd kritiek te oefenen.

De schare, die door zulk een christen zich hoort verkondigen den God der christenen, den God, die voor haar is geworden, zool niet de

onbekende, omdat de christelijke traditie nog werkt, maar dan toch een voorstelling, een begrip van „God“, dat in haar bewustzijn niet meer past, zal dan alleen naar hem luisteren. De niet-vadenkende, maar slechts na-pratende onder haar begint daarbij iets te voelen van het: *Je reconnais mon maître* en begrijpt er allicht zooveel van, dat hij wat minder hard schreeuwen moet tegen „de geloovers met hun veronder en al lang overwoonen standpunt“; waarmee dan al iets is gewonnen.

De echte cultuur-mensch onder haar gaat over het feit, dat in den inhoud van een „moderne bewustzijn“ het Godsbegrip van het, voor hem al lang geantiqueerde christelijk-theïsme, zich toch wel laat in voegen, zich verwonderen. Iets waarmee al veel is gewonnen, want niet de verwondering komt het nadenken en uit het nadenken over dit feit allicht het inzicht in gemis van critische bezinning bij zich zelf over den inhoud van het „moderne bewustzijn“; een inzicht, dat dan niet weinig zal worden verhelderd, indien de verkondiger van den God der Christenen zelf in deze critische bezinning voorgaat.

Het wil mij voorkomen, dat Dr. SLOTEMAKER, doordat hij aan de zoo straks genoemde vereischten in den verkondiger van het Christelijk-theïsme aan de *Gebildeten*, die er in onze eeuw mee gebroken hebben, ten volle beantwoordt, met zijn voordrachten dit succes — laat mij het woord nu nog maar eens mogen gebruiken — te danken heeft.

Ik wil thans iets mededeelen over den inhoud van het boek. Ik zal dit echter in maar korte trekken doen, want voor een omstandige uiteenzetting is de inhoud van dit boekje, dat slechts een omvang heeft van 131 bladzijden, te rijk.

De eeuw, die achter ons ligt was, KUNO FISCHER heeft in zijn *Kantstudie* zoo mooi beschreven, de *critische*. Wat daaronder is te verstaan heeft hij daarbij eens en voor goed duidelijk gezegd, toen hij schreef: „Het ontstaan en de ontwikkeling der objecten zijn de problemen van het critische denken.“

SLOTEMAKER nu geeft een, op volledigheid wel niet aanspraak makend, maar voor zijn doel genoegzaam en van zakenpels getuigend overzicht van „de critische denken“ in de eeuw, die achter ons ligt op vijf terreinen, en wel zoo, „dat daartuit langzaam aan God is verwijderd.“ Deze vijf zijn dan: het ontstaan van de levensvormen; van den mensch; van de maatschappij; van de „zedeleer“ — zoals hij het noemt, waarvoor ik liever zou hebben geschreven „de zedelijkheid“ —; van den Godsdienst.“ (pag. 14-55).

Tegen het „critische denken“ op zichzelf heeft SLOTEMAKER, evenmin als een leger, die het denken een goed hart toedraagt, bezwaar. Het vorsch naar de oorzaken en gronden der dingen door waarommen en denken, naar hun ontstaan alzo, is altijd en overal het kenmerk van den denker geweest. Maar wel heeft hij bezwaar tegen de interpretatie, de verklaring der feiten, die dit „critische denken“ biedt. „Of wij ons bij al dat gevondene eenvoudig hebben neer te leggen, daarop“, zoo schrijft hij, „antwoord ik: naar mijn persoonlijke meening niet“ (p. 56).

SLOTEMAKER bedoelt alsoo dat wij, naar zijn meening, al dat gevondene niet als waarheid hebben te aanvaarden. Iets, waar ik het goed eens mee ben, maar waarvoor ik de uitdrukking „er zich bij neerleggen“, na de geproff. opmerking daaromtrent een s gem al door Prof. L. VAN DIJK, minder gepast aan. Dan, dit is het voorbijgaan. Hij weet echter maar al te goed, met zoo'n „naar mijn meening“, overtuigt, en wint men nog geen andersdenkenden. Daarom wil hij van zijn persoonlijke meening weinig spreken. Evenmin wil hij ook „klein licht“ op oorspronkelijkheid in het betoog *dezer* critische denkers wijzen.

Hij volgt een gansch andere methode.

Hij treedt officieel op door dit „critische denken“ te verwijten, dat het, niet krachtens de waarneming der feiten, en ook niet krachtens het criticisme zelf, — maar krachtens de theorie, door welke het beheerscht werd, de theorie van het naturalisme, volgens welke het geestelijk-gebeuren niet en niets anders dan natuurgebeuren is, — God uit de bovengenoemde vijf gebieden langzaam aan verwijderd heeft. En, na de gronden voor dit verwijt te hebben aangevoerd, gaat hij dan kortelijk aan, wijzen, dat de zekerheid hunner interpretatie, hunner verklaring, bij *deze* „critische denkers“ zelf minder vaststaat dan hun „nastraters“ wel meenen. Dan wijst hij op het feit, dat nu, in de twintigste eeuw, heel deze interpretatie niet meer bevredigt. Niet meer bevredigt, omdat men er zich al meer over is gaan bezinnen, dat dit naturalisme in zijn monistisch streven één en wel den tweeden term van het oude en groote probleem omtrent het natuurlijke en het geestelijke, stof en geest, lichaam en ziel, oorspronkelijkheid en vrijheid, wetmatigheid en zedelijkheid, determinatie en verantwoordelijkheid, — vernietigt. Niet meer bevredigt, omdat „de wereld waarin al het geestelijke en vrije en goddelijke was weggedemonstreerd, weer gaat begeeren en smaken naar God“.

Aan oplossing van dit probleem, door de wijsbegeerte en de theologie naar hij zegt, tevergeefs beproefd, wil SLOTEMAKER zich niet wagen; ook de Schrift loot het naar hij beweert, niet op, maar stelt, zoo op het gebied der natuur als van den geest, dualistisch, twee lijnen. „In het Christelijk-theïsme ligt echter ook van de beide termen vast, ook al is er geen oplossing verkregen“. Te meer zullen wij in het Christelijk-theïsme, in dit Geloof aan God rust vinden, naarmate wij Hem kennen in JESUS CHRISTUS, terwijl de volle oplossing toet tot de ure waarin het woord gelden zal: „God zal zijn alles in allen“.

Met veel wat SLOTEMAKER hier beweert ben ik het weer goed eens. Toch wil het mij voorkomen, dat het groote en oude probleem, althans meer is te benaderen dan hij hier doet. Meer te benaderen, door in ons denken over God als grond en oorzaak der wereld, met Zijn transcendentie, maar ook met Zijn immanentie ernst te maken; door, zoo in het natuurlijk-als geestelijk-gebeuren, te onderscheiden tusschen de causa prima en de causa secunda; door, van de werkingen van de causa secunda niet te scheiden de werkingen van de causa prima, maar God als causa prima met Zijn werkingen te denken in al de werkingen van al zijn creaturen.

Niettemin kan ik de lezing van dit zoo instructieve boek, tot verkrijging of verduidelijking hunner kennis van de tegenwoordige denkwereld en ook tot haar beoordeeling; de lezing van dit in zoo vaste overtuiging geschreven boek tot sterking van hun Geloof aan God, — aanbevelen aan de Gebildeten ook onder ons.

Officiële Berichten.

Classe 's-Gravenhage.

De Kerkeraad der Gereformeerde Kerk van 's-Gravenhage bericht, dat de classe 's-Gravenhage D. V. vergaderen zal te 's-Gravenhage op Dinsdag 8 November a. s., gewone tijd en plaats. Punten voor het agendum worden ingewacht vóór Dinsdag 18 October a. k. bij den Scriba, Van Speykstraat 105, 's-Gravenhage.

Namens den Kerkeraad voorn.: C. LION CACHET, scriba.

In een buitengewone vergadering van 4 Oct. heeft de classis Schiedam den candidaat F. van Hoven, beroepen predikant van Hoogvliet, peremptoer geëxamineerd en hem met alle stemmen toegelaten tot den dienst des Woords en der Sacramenten.

Op last der classis: K. VAN ANKEN, adjunct scriba.

Buitenland.

Frankrijk. Gebrek aan predikanten.

Men had kunnen verwachten, dat in de adviezen der kooplieden, juristen en technici meer gesproken zou zijn over de geringe tractementen der predikanten in Frankrijk. Zij ontvingen immers van 1000 tot 1500 tractement, hetgeen nauwelijks voldoende is om de predikanten en hun gezinnen van het alernoodigste te voorzien. Maar daarover wordt haast niet gehandeld; in elk geval zien de „leken“ daarin niet den eigenlijken grond van het gebrek aan predikanten.

Hoe oordeelen echter de predikanten? Wijzen zij op den schrijnende finantieel nood, die in vele predikantsgezinnen geleden wordt? Klagen zij er over, dat zij, door financiële zorgen gekweld, hun ambt niet met blijdschap kunnen bedienen? Zeker, zij wijzen er op, dat de Gemeente de verplichting heeft, hare predikanten van voldoende levensonderhoud te voorzien, maar tegenover de gedachte, dat de zonen der predikanten door hunne ervaring in het ouderlijk huis met zijn drukke zorgen, van den Heiligen dienst afgeschrikt zouden kunnen worden, stelt de predikant Laroche van Nîmes het getuigenis: „De stofelijke positie is niet schitterend, in vele gevallen lijdt de predikant, en ik wensch zeer, dat men dit punt in overweging neemt, maar men mag het niet tot de hoofdzaak maken. Afgezien van het feit, dat de predikanten ook vroeger financieel schraal bedield werden, geloof ik niet, dat God dezen toestand kent, wanneer Hij een man tot het ambt roept“.

De finantieel positie van een vrederechter, van een onderwijzer is niet beter, en toch zijn er mannen voor te vinden. Kan men niet met meer grond verwachten, dat er predikanten te vinden zijn, in staat sekere ontberingen te dragen, wanneer God hen roept? Tegenwoordig neemt niet het getal van door God tot het ambt geroepen af, maar wel het aantal van hen, die niet geroepen zijn, en deze vermindering bedroeft mij niet, want ik zie niet in, dat dit een groot bezwaar is. Ik zou haast zeggen, dat ik mij daarin verheug“.

Uit naam van de geheele predikantenwereld protesteert de predikant Jean Roth tegen de verdenking, dat de zonen van predikanten om den wille van het geringe tractement het beroep van hunnen vader verlaten. Hij schrijft: „Onze kinderen weten beter dan iemand anders ook, welke finantieel moeilijkheden, welke bezwaren het predikantsleven medebrengt; zij weten het, want zij hebben hunne ouders zien lijden, zij hebben zelf daaronder geleden, doordien het deel aan aardse goederen dat den predikanten toebedeeld werd, buitengewoon klein is, zodat het ambt groote zelfverloofening eischt; zij weten dat er menige loopbaan is, waarvoor zij evenveel of beter geschikt zijn als hunne kameraden, — en zij kiezen ons ambt. Zij kennen alle moeiten en verdrietelijken van het berderlijk ambt, zij weten dat de predikant slechts in zeer beperkten kring achtung geniet, dat hij dikwijls in menigmalig weinig welwillend gecritiseerd wordt, dat men, om predikant te zijn, onder den ruimen hemel Gods alleen moet weten te staan, sonder op iemand te hopen, dan op Hem alleen — en zij worden predikant zonder dwang of aandrang! Zij worden het, wij predikanten hun geleerd hebben dat leven lief te hebben en het te beschouwen als het schoonste en meest begerenswaardige.“

De predikant Seguin van Pallons roept uit: „De toestand van armoede waarin de predikanten verkeeren, is niet te scheiden van zijn heroieke tijde. Zij kan nooit veranderen dat wate dienaars beroepen worden, zij verhindert slechts, dat huurlingen indringen. Ik heb hier en daar predikanten ontmoet, die rijke vrouwen gezocht hebben. Zij hebben daardoor bewezen, dat het predikant ambt, zoo niet tot alle geluk dan toch tot vermogen brengen kan. Ik geloof niet, dat hun voorbeeld hen die waarlijk van God geroepen werden, aantrekt.“

Over het algemeen kan geseegd worden, dat alle antwoorden, zoowel van predikanten als van gemeentelieden, de oorzaak van het vermindern van het aantal studenten in de Godgeleerdheid zoeken in het gebrek aan geloof en liefde in den boezem van de Kerk. Niet de uitwendige moeilijkheden, als gering tractement, de vijandschap van de atheïsten, de geringe achtung die men dikwerf den predikant toedraagt, zijn oorzaken van den nood. Een Gereformeerde geeft op deze factoren wel acht, maar houdt ze niet voor zoo gewichtig, dat men daardoor zou terugdeinzen predikant te worden.

De predikant Paech van Vigan klaagt: „Het Christelijk leven in de gezinnen is verflauwd en oesent geen geestelijken invloed meer. De huisgodsdienst oefening wordt niet meer algemeen gehouden. Al onze Christelijke families laten zich door wereldsgedinde medeleven; de kinderen worden niet meer met vaste hand opgevoed, en men brengt ze tot het kiezen van een beroep waarin geld en eer te winnen is. Schept iets nieuws bij den huiselijken haard, laat in huis eenvoudige, ernstige zeden heerschen en zij zult predikanten, zendingen en diakenen hebben“. Verder heet het: „Wij predikanten, door de plichten van een steeds zwaarderen dienst in beslag genomen, verstaan het niet, aan hen die daarvoor onvankelijk zijn, de roepstem van God te laten hooren. Wij hebben de gave niet als een Spurgeon en een Coillard, geestelijke energie bij onze jongelieden te wekken“.

Onderscheidende antwoorden deelen gevallen mede waarbijn Christelijke ouders hunne zonen, die geneigd waren predikant te worden, weerbielden, om te zorgen dat zij een meer loonnend beroep kozen.

Bij alles straalt de gedachte door, dat de ingezonkenheid van het geestelijk leven in den

boezem der Kerk schuld heeft aan het gemis aan predikanten, en dat daarom de Heere is te bidden om Zijn Geest, opdat weder oprechte dienaars uitgestooten mogen worden in den wijngaard des Heeren.

De predikant Jean van Vismes schrijft: „Laat ons allen erkennen dat wij hier staan voor een feit, dat ons aanzegt, dat er iets in ons kerkelijk leven is dat niet goed is. Wanneer het een waarheid is, dat het pastorale ambt, de Evangelisatie, de sending onder de Heidenen nitvloeiels zijn van elke levende Kerk, en wanneer dan blijkt dat wij daarin te kort schieten, zoo moet er krankheid zijn in het organisme“.

„Ik weet dat menigen mij herinneren zal aan de geschiedheid van ons kerkelijk leven. Wij hebben in het partijwezen in vele gemeenten een der hoofdoorzaken van ons gebrek aan predikanten. Zeker is partijstrijd geen ideale toestand van de Kerk. Maar wij zijn nog op de aarde en niet in den hemel... Doch in plaats van elkander aan te klagen, moesten de verschillende kerkelijke groepen wedijveren in ijver, geloof en liefde, en dan zouden ongetwijfeld de kerkelijke partijen niet meer verhinderen, dat in den schoot onzer Kerk mannen tot den Heiligen dienst verwekt werden. Wij behooren den grond onzer verlegenheid dieper te zoeken, en wel in de geloofsarmoede, die helaas overal den tegenwoordigen Goddiensten toestand kenschets“.

Wij wenschen aan het bovenstaande niets toe te voegen. Nog is in onze Gereformeerde Kerken in Nederland geen gebrek aan predikanten. Maar het is niet te ontkennen, dat hetgeen de oorzaak is van het vermindern van het aantal jongelieden dat naar den Dienst des Woords staat, bij ons aanwezig is. Wel is er dus reden om te bidden, dat de Noordewind zal ontkwamen en de Zuidewind zal komen om den hof te doorwaaien, opdat zijne specerijen uitbloeien! (Slot.)

WENCKEL.

Voor Kinderen.

AAN VRAGERS.

Een drietal vragen doet W. D. te B. De eerste luidt:

Hoe komt het dat vroeger de vorsten van Oostenrijk Duitsche keizers waren, en nu de koningen van Pruisen dat zijn?

Dat komt, kort gezegd, aldus:

De waardigheid van Duitsch keiser, was reeds van het ene stamhuis op het andere overgegaan, toen zij in 1273 werd opgedragen aan Rudolf van Habsburg, wiens stamgoed lag in het tegenwoordige Zwitserland, en die ook het gebied voerde over een deel van Oostenrijk. (Oostenrijk is, gelijk men weet, zoowel de naam van een geheel rijk, als van een provincie daarin).

De waardigheid van Duitsch keiser bleef voortaan in het geslacht der Habsburgers, wier persoonlijk gebied of erfden steeds groter werd. Onzighijk was bijv. het gebied van Keizer Karel V, dezelfde dien wij ook onze geschiedenis kennen. Zijn opvolgers bleven Keizers tot het jaar 1806. Toen werd Oostenrijk door Napoleon I overwoonen, het Keizerrijk hield op te bestaan en Oostenrijk werd buiten Duitschland gesloten. De vorst van Oostenrijk heette voortaan Keizer van dat land. Later werd Oostenrijk, wat zijn Duitsche landen betreft, wel weder in het verbond der Duitsche staten opgenomen, maar het oude Keizerrijk werd daarbij niet hersteld. Sinds den oorlog van 1866 tegen Pruisen stond Oostenrijk ook buiten het Duitsch verbond.

Kort na den ontszettenden oorlog van 1870-1871 tusschen Duitschland en Frankrijk, werd besloten het Duitsche Keizerrijk te herstellen. De eerste keizer was Wilhelm, die over de Franschen had gezegevierd. Hij was Koning van Pruisen, den grootsten Duitschen staat. Met hem kwam de Duitsch keizerlijke waardigheid in het geslacht van Hohenzollern, waaruit nu de derde keizer regeert.

We hopen dat dit korte antwoord duidelijk genoeg zal zijn.

Ten tweede vraagt dezelfde, hoe het wezen moet: *Den Haag*, zoals men veelal zegt, of *'s-Gravenhage* of *'s-Hage*, gelijk men ook wel leest. De woorden „den Haag“ zijn de oud-Hollandsche voor „Het Bosch“, en duiden hier het bosch aan, waarin de graven van Holland hun jachthuis hadden, op de plek waar nu Den Haag ligt. Dit huis is lang verdwenen, maar van het bosch is nog een mooi stuk over.

„'s-Gravenhage“ wil zeggen „des Graven Bosch“ of „het bosch van den graaf“; net als „'s-Hertogenbosch“ wil zeggen „het bosch van den Hertog“.

„'s-Hage“ echter beduidt „van het bosch“. Hieruit blijkt dat men zoowel *den Haag* als *'s-Gravenhage* kan gebruiken, maar niet „'s-Hage“, daar dit niets aanduidt.

De derde vraag eindelijk is deze: Soms leest men van „de vier Elementen“. Welke betekenis heeft dit?

Door Elementen worden hier aangeduid de grondstoffen, waaruit al hetgeen geschapen is bestaat. Oudtijds, eeuwen vóór de geboorte van Christus, leerde de Grieksche wijsgeer Aristoteles. Hij nu meende, dat er in de natuur 4 hoofdstoffen waren of elementen, n.l.: vuur, aarde, water en lucht. Elk ding, zoo achte hij, is uit een of meer dan een dezer stoffen gevormd.

Aristoteles was een wijsgeer, die er vooral van hield alles te regelen en te ordenen, zodat soort bij soort en geslacht bij geslacht gevoegd werd, waardoor het gemakkelijk aangeduid en onderzocht kon worden, evenals bijv. de boeken in een welgeoordeerde bibliotheek of de voorwerpen in een museum.

Hoe knap hij echter ook was, 't is later gebleken dat hij zich vergiste wat de hoofdstoffen betreft. Want vuur, water, aarde en lucht bestaan ook op zich zelf weer uit grondstoffen. Door veel onderzoek is men nu reeds gekomen tot de kennis van bijna 100 elementen, en dit onderzoek is nog lang niet uit.

In het algemeen echter worden, als men van „elementen“ spreekt de 4 bovenvermelde bedoeld, of ook wel natuurverschijnselen als storm, onweer enz.

Een laatste vraag, van K. B., luidt:

Wie wordt bedoeld met den profet Zedekia in 1 Kon. 22 en hoe kon hij zoo spreken?

In 1 Kon. 22 vs. 10, 11, 12 leest men:

„De Koning van Israël nu, en Josaphat, de koning van Juda, zaten elk op zijnen troon bekleed met hunne kleederen, op het plein, aan de deur der poort van Samaria; en alle de profeten profeteerden in hunne tegenwoordigheid.“

„En Zedekia, de zoon van Kenaana, had zich

ijzeren horens gemaakt; en hij zeide: Zoo zegt de Heere: Met deze zult gij de Syriërs stooten, totdat gij ze gansch verdaan zult hebben.“

„En alle de profeten profeteerden alsoo, zeggende: Trek op naar Ramoth in Gilead, en gij zult voorspoedig zijn, want de Heere zal het in de hand des Koninges geven.“

Uit het 62 vers blijkt dat de koning de leugenprofeten van Baal bijeen vergaderd had, en ook waartoe. De tekst zegt:

„Toen vergaderde de Koning van Israël de profeten, omtrent vier honderd man, en hij zeide tot hen: Zal ik tegen Ramoth in Gilead ten strijde trekken, of zal ik het nalaten? En zij zeiden: Trek op, want de Heere zal het in de hand des Koninges geven.“

De profet Zedekia, die het hoofd der 400 valsche profeten schijnt geweest te zijn, wordt verder vermeld in de versen 24 en 25 van hetzelfde hoofdstuk. Meer wordt niet van hem verhaald.

Hij bevond zich, zooals blijkt, met de andere leugenprofeten te Samaria. Zij allen deden aan koning Achab de schooiste voorspellingen van de overwinning, die hij op de Syriërs zou behalen. Zedekia wilde dit ook zichtbaar voorstellen, gelijk de profeten wel meer deden. Daarom hechtte hij twee ijzeren punten als horens op zijn hoofd, en stiet in het rond om aan te duiden, hoe Achab den vijand zou neerwerpen. Wat hij daarbij zei in den naam des Heeren was natuurlijk geheel leugenachtig en verlicht, al waren de woorden misschien aan een Bijbeltekst ontleend.

De echte profet Micha sprak dan ook geheel anders, gelijk blijkt uit vs. 23 en 25, doch Zedekia wilde niet hooren, zoals vs. 24 bewijst. Het vervolg van het hoofdstuk toont dat Micha de waarheid had gesproken.

HOOGENBIJK.

INGEZONDEN STUKKEN.

(Buiten verantwoordelijkheid van de Redactie).

Graachte Redacteur!

In de laatste weken is er, zoowel in de pers als in particuliere kringen, veel gesproken en geschreven over een plan, door enkele leerlingen en oud-leerlingen van het Gereformeerde Gymnasium te Amsterdam opgevat en binnen zekere grenzen bekend gemaakt, om een drama van den Engelschen dichter Shakespeare, Julius Caesar, in Nederlandsche vertaling op te voeren in den Stadschouwburg op 20 September. Een correspondent van de *Oprechte Haarlemmer Courant* heeft, met niet ondoortichtige bedoelingen, dat feit uitvoerig besproken; een enkele liberale courant is op dat spoor verder gegaan en een deel der christelijke pers heeft zich daardoor uit zijn tent laten lokken op een glimbeig veld. Men heeft het gymnasium, of ook Directeuren en Curatoren of eindelijk ook de leeraren in staat van beschuldiging gesteld; men heeft ach! en weel geroepen, alsof het plan van die enkele leerlingen reeds tot uitvoering ware gekomen, maar niemand heeft zich schriftelijk of mondeling tot mij gewend om te vernemen hoe het toch eigenlijk met deze zaak stond, of en in hoeverre het Gymnasium, het Bestuur, de Curatoren, de leeraren of de leerlingen er bij betrokken waren. Toch had men dat moeten doen, vóór men oordeelde, vooral waar dit blijkbaar voorbarige oordeel eens veroordeeling was, die natuurlijk het Gereformeerde gymnasium in verdenking moest brengen, en schade doen lijden.

Ik zal thans uiteenzetten wat er geschied is. In de hoogste klassen was gelezen, in het Engelsch, het bovengenoemde drama: ik spreek met opzet van drama, niet van toneelstuk of toneelspel, omdat een drama geenszins een opvoering op het toneel vereischt. Dichtkunst en toneelkunst zijn gescheiden. Met de lessen in taal- en letterkunde zijn natuurlijk ook oefeningen in de voordracht verbonden. Aan het einde van den cursus werden, in de hoogste klassen, meer dan eens voordrachten, ook min of meer dramatische, gehouden in tegenwoordigheid van ouders en enkele belangstellenden.

Een paar jaar geleden hebben eenige leerlingen der hoogste drie klassen eens een vereniging gevormd, om zich te oefenen in de letterkunde en voordracht. Van de ongeveer 130 leerlingen, die in den cursus 1909-1910 het gymnasium bezochten, waren 16 à 18 leden van die vereniging. Bij eenige van die 16 à 18 leden kwam in den vorigen winter het denkbeeld op eens uitvoering te geven van den Caesar van Shakespeare in de vertaling van Dr. Merkes (niet in den hand!). Toen zij mij daarover, in Januari of Februari l.l., kwamen spreken, heb ik de zaak met mijne medecuratoren overwogen. Er werd, zoals reeds vroeger vermeld is, besloten, dat de uitvoering, in beperkten kring en zonder heffing van entree, zou kunnen plaats hebben. De vragen en mededeelingen, over en weer, hadden natuurlijk alleen mondeling plaats.

Van de uitvoering van het plan is echter, vóór de groote vakantie aanvang, niets gekomen, omdat het eindexamen, dat de leerlingen der 6de klasse hadden af te leggen, geen tijd voor besprekingen en oefeningen overliet. Ik hoorde van de zaak niets, ook niet in de vakantie, zodat zij reeds uit mijne gedachten was gegaan. Toen ik echter in de eerste dagen van September van een reis naar Brussel in Amsterdam teruggekeerd was, vernam ik, dat de jongelieden, op een enkele uitzondering na, die het plan van de uitvoering opgevat hadden, de zaak niet hadden laten rusten, maar uitnodigingen hadden verzonden en teekeningen lieten doen rondgaan met het oog op een uitvoering in den Stadschouwburg. Ik heb daarop terstond den uitvoerders van het plan, die toen reeds student aan de Gemeentelijke Universiteit alhier en dus geen leerlingen van het gymnasium meer waren, mijne verwondering en verontwaardiging over het gebeurde te kennen gegeven en den heer Dr. Merkes geschreven, dat ik niet begreep, hoe de uitvoering onder zijne leiding kon plaats hebben. Dr. Merkes antwoordde onmiddellijk, dat er van een leiding van hem geen sprake kon zijn, dat er een misverstand moest wezen.

In een gesprek met de bovenbedoelde studenten, die als leiders bij de uitvoering van het plan optraden, bleek mij daarop, dat zij het antwoord, in Februari door Curatoren hun gegeven, hadden misverstaan en daardoor tot een opvatting waren gekomen, die met hunne wenschen strookte; zij hadden geen geschikt lokaal kunnen vinden en daaron, in de meening, dat dit geoorloofd was, eindelijk den stadschouwburg gevraagd; een entree hadden zij willen heffen, in de onderstelling, dat het goede doel, hetwelk zij beoogden, n.l. een eventueel batig saldo aan één of meer weldadigheidsverenigingen te geven, dit rechtvaardigde; uitnodigingen hadden zij verzonden alleen in beperkten kring, terwijl zij bovendien de entree kaarten alleen op naam zouden stellen.